

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

DOOPSGEZINDE LEKTUUR

TOT BEVORDERING VAN CHRISTELIJKE
KENNIS EN GODZALIGHEID.

ONDER REDACTIE VAN

D. S. GORTER EN S. HOEKSTRA Bz.,

EN ONDER MEDEWERKING VAN

P. COOL, D. HARTING, S. HOEKSTRA, C. MUL-
LER, K. R. PEKELHARING EN ANDEREN.

DERDE JAARGANG.

ZESDE AFLEVERING.

1 Cor. III: 11. Niemand kan een ander
fondament leggen, dan 't geen gelegd is, 't
welk is Jezus Christus.

TE SNEEK, BIJ
VAN DRUTEN & BLEEKER.

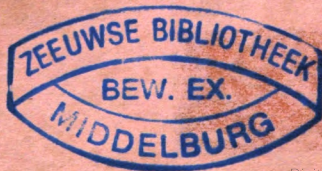
1858.

29
63

9893 197 3868

Handwritten text on a small blue paper fragment, possibly including the number '70' and some illegible characters.

DOOPSGEZINDE LEKTUUR.

DOOPSGEZINDE LECTUUR

TOT BEVORDERING VAN CHRISTELIJKE
KENNIS EN GODZALIGHEID,

ONDER REDACTIE VAN

D. S. GORTER EN S. HOEKSTRA Bz.,

EN ONDER MEDEWERKING VAN

P. COOL, D. HARTING, S. HOEKSTRA, C. MUL-
LER, K. R. PEKELHARING EN ANDEREN.

DERDE DEEL.

1 Cor. III: 11. Niemand kan een ander
fondament leggen, dan 't geen gelegd is,
't welk is Jezus Christus.

TE SNEEK, BIJ
VAN DRUTEN & BLEEKER.
1858.

DOOPSGEZINDE GEMEENTE
MIDDELBURG.

2629 of 63

I N H O U D.

	Bladz.
DE BERGREDE. KORTE VOORSTELLING VAN HAREN ZAMEN- HANG EN INHOUD, DOOR S. HOEKSTRA BZ.	1
DE ARMVERZORGING, DOOR D. S. GORTER.	49
OPEN BRIEF AAN S. HOEKSTRA BZ., DOOR D. S. GORTER.	81
IETS OVER HET BEGINSSEL VAN PLIGTS-BETRACHTING BIJ DEN CHRISTEN, DOOR S. HOEKSTRA.	91
NADERE ONTWIKKELING VAN HET PLIGTSBEGINSSEL DES CHRISTENDOMS, DOOR D. S. GORTER.	126
IS DE LEER VAN JEZUS UIT GOD, OF HEEFT HIJ VAN ZICH ZELVEN GESPROKEN? DOOR S. HOEKSTRA BZ. .	153
CHRISTUS DE BESTRIJDER DER WERELD, DOOR V. . .	178
EEN PAAR OUDE LIEDEREN, BIJ DE DOOPSGEZINDE VADE- REN IN GEBRUIK, MEDEGEDEELD DOOR K. R. PEKEL- HARING.	189
HET EEUWIGE LEVEN TE HEBBEN, DOOR D. S. GORTER.	201
DE VERZENEN TEGEN DE PRIKKELS TE SLAAN, DOOR D. S. GORTER.	244
DE H. SCHRIFT. HET WOORD GODS. CHRISTUS EN CHRIS- TENDOM.	251
EEN DWAALBEGRIIP AANGAANDE HET GODSRIJK, DOOR CHRISTUS BESTREDEN, DOOR T. KUIPER.	255

	Bladz.
IS BIJZONDERE LIEFDE TOT ZIJNE KERKGEMEENSCHAP EEN CHRISTELIJK BEGINSEL? DOOR P. COOL.	284
EN GIJ ZULT OOK VOOR STADHOUDERS EN KONINGEN GE- LEID WORDEN OM MIJNENTWIL.	305
DE MENSCH. — DE ZONDE. — VERLOSSING VAN DE ZONDE.	310
IS BIJZONDERE LIEFDE TOT ZIJNE KERKGEMEENSCHAP EEN CHRISTELIJK BEGINSEL? DOOR P. COOL. (Vervolg en slot).	313
BRIEF BETREFFENDE DEN STAMVADER DER FAMILIE VAN GEUNS HIER TE LANDE, EN DE NEDERIGHEID DER OUDE DOOPSGEZINDEN, MET NAME DER OUDE VLAMINGEN, MEDEGEDEELD DOOR A. M. CRAMER.	327
HET HOSPITAAL, DOOR D. S. GORTER.	337

KERKNIEUWS, BERIGTEN, ENZ. ENZ.

NAAMLIJST DER DOOPSGEZINDE GEMEENTEN EN LEEBAREN
IN NEDERLAND.

IS BIJZONDERE LIEFDE TOT ZIJNE KERK-
GEMEENSCHAP EEN CHRISTELIJK
BEGINSEL?

(Vervolg en slot.)

Door mijn, onder bovenstaanden titel, in het voorgaande No. van dit Tijdschrift geplaatst opstel, trachtte ik mijne lezers te overtuigen, dat het den Christen niet slechts vrijstaat, maar zelfs betaamt, om zijne kerkgemeenschap en die tot haar behooren boven anderen lief te hebben. En was het mij eene aangename voldoening van verschillende kanten, ook uit den mond of de pen van dezulken, op wier oordeel ik hoogen prijs stel, betuigingen van instemming met het dáár betoogde te vernemen, geene teleurstelling was het mij — want ik had dit verwacht — van anderen te hooren, dat zij met dit voortrekken van zijne eigene gezindte nog niet geheel vrede hadden. Zij stuitten nog altijd op de praktijk van wat zij in de theorie moesten billijken. En juist om de zaak van dien kant te beschouwen en verdedigen, had ik mij voorgenomen, om er op terug te komen, en bij

het geschrevene nog iets te voegen *over de regte wijze om dit beginsel in beoefening te brengen.*

Te dien einde moet ik vóór alle dingen iets meer in het licht stellen *hoe deze bijzondere liefde met de algemeene broeder- en menschenmin moet en kan vereenigd worden.* Het Evangelie gedooft toch niet, dat wij, ofschoon dan ook onderscheid makende in onze liefde en achting, iemand daarvan uitsluiten. Wij zagen het, zoo wel als het den huisgenoot des geloofs daarin het eerst en meest wil laten deelen, dringt het er ook op aan dat wij goed doen aan allen, en uitdrukkelijk vordert het de zamenvoeging van de broederlijke en algemeene menschenliefde. Ieder weet, hoe de verhevene stichter des Christendoms door de krachtigste uitspraken en treffendste gelijkenissen dit zelf heeft aanbevolen, en wat heerlijk voorbeeld Hij daarvan gaf.

Houden wij dit wel onder 't oog, Lezers! opdat wij het aangeprezen gevoelen niet verwarren met of laten ontaarden in *partijzucht* of *sectegeest*, die beiden in hunne liefde, als het dien naam dragen mag, meer of min uitsluitend zijn. Zij immers, die daardoor beheerscht worden, hebben eigenlijk voor niets of niemand hart, dan alleen voor hetgeen tot hunne partij behoort. Al wat zich niet onder hunne vanen schaart beschouwen zij als hunne tegenpartij, en door vooroordeel en haat tegen deze verblind, keuren zij daarin niets goed, althans niets zóó goed als wat bij hen zelve gevonden wordt. Ja, met het eigene ziet men ze niet zelden tot in het belagchelijke ingenomen, terwijl ze smalen en schimpen op leerlingen, instellingen en personen, die door de anderen

worden hooggeschat en omhelsd. En geen wonder dan ook, dat zij, koel en onverschillig omtrent het welzijn der andere partij, de belangen hunner eigene met ijver, soms met heeten en overstandigen ijver, bevorderen.

Wij behoefden die karakterschets niet eens met de hatelijkste en afzigtelijkste trekken aan te vullen, om het ten eenenmale onchristelijke van zulk een geest te doen uitkomen. En opzettelijk hebben we de beeldtenis van den partijzuchtige niet sterker gekleurd, om niet te doen voorbijzien, hoevelen daar nog in elke Afdeeling der Christelijke kerk met dien geest zijn besmet, en hoezeer wij dus ons wachten moeten, dat wij er niet mede door worden aangestoken. Of zouden we dit kwaad in den kring onzer broederschap niet of niet zoo zeer aantreffen? Hoe wenschte ik haar dit eervol getuigenis te kunnen geven! Maar oordeelt zelve; kent gij ze niet onder ons, die, zonder met de geschiedenis en het eigenaardig goede hunner kerkgemeenschap meer dan oppervlakkig bekend te zijn, schier alleen omdat zij er toe behooren, met al wat mennist is of heet verre wegloopen; die steeds bogen op den „doopsgezinden geest” en er zich niet weinig op laten voorstaan dat zij tot eene broederschap behooren, die zoo vele rijken en aanzienlijken onder hare leden telt, terwijl zij uit de hoogte nederzien op ieder die niet tot dat „fatsoenlijk geloof” behoort? Kent gij ze niet die „harde” of „stijve mennisten”, die zelden of nooit anders dan in hunne kerk komen, en het maar naauwelijks kunnen gedoo-gen, dat er een ander dan een hunner Leeraren voor hunne gemeente optreedt; die al ligt daarom iets afkeu-

ren, omdat „de vaderen” er anders over dachten; die het, uit zekere overgeërfde vete tegen de vroeger heerschende kerk, vooral op wat „gereformeerd” is, geladen hebben; die gaarne en mildelijk hunne gaven uitreiken als het doopsgezinde broeders en belangen geldt, maar die men moeilijk tot eenig offer bewegen kan, als het de uitbreiding en bloei der Christelijke kerk in 't algemeen betreft?

Ja, hoor ik sommigen antwoorden, ik weet, dat er zoo zijn; en dit is het juist, wat mij tegen dit voortrekken van onze eigene gezindte zoo huiverig maakt. Hoe dit te doen, zonder op deze klip der partijdigheid te vervallen, waarop zelfs anders achtenswaardige leden onzer broederschap afgedwaald zijn? — Het komt mij voor, dat dit zeer wel te vermijden is, als men slechts goed onder het oog houdt, van welk beginsel hier sprake is. Wij hebben het hier toch niet te doen met een zeker esprit de corps of genootschapsgeest, met een zeker zwak of blinde voorkeur, maar met waarachtige *liefde*, met die heilige, hoogere liefde, welke door het christelijk geloof verwekt en gevoed wordt. Die liefde kan niet uitsluitend zijn. Leeft die eens in het door den geest van Christus vernieuwde hart, dan houden wij op ons zelve of de onzen alleen lief te hebben, dan breiden wij onwillekeurig onze genegenheid tot al wat naaste, vooral tot wat broeder in Christus heet, uit. Van dien geest doordrongen zien wij in de verschillende kerkgenootschappen geen verschillende, van elkander onafhankelijke rijken, maar staten van één groot koninkrijk, maar integrerende deelen van het zelfde lig-

chaam des Heeren. Mogen wij ons nu ook al, om vroeger aangevoerde redenen, aan die Afdeeling waartoe wij behooren bijzonder gehecht voelen, wij gevoelen ons tevens verbonden aan allen die met ons het zelfde hoofden levensbeginsel hebben. Van die echt christelijke liefde bezielde, wenschen en bidden en zoeken wij aller medegeloovigen heil, ja zijn wij niet bevredigd, of wij moeten ons het getuigenis kunnen geven, voor heel ons geslacht te doen, wat in ons vermogen is.

Komt het ons bij zulk eene beschouwing van den aard der Christelijke liefde van voren reeds mogelijk voor, om het aangeprezene beginsel te beoefenen zonder iets te kort te doen aan 't geen wij jegens allen verschuldigd zijn — een blik op hen, die werkelijk het eene doende, het andere niet nalaten, moet ons van die mogelijkheid ten volle overtuigen.

Ziet rondom u, Lezers! en laat het uwe opmerking niet ontgaan, hoe velen daar thans ook in ons vaderland gevonden worden, die, hoe zeer ook aan hunne kerkgemeenschap verkleefd, toch niet alleen aan háár hunne krachten, middelen en talenten wijden, maar ook zich beijveren, om in andere Afdeelingen der Christelijke kerk evangelische denkbeelden en gevoelens te verspreiden, ja algemeen nuttig werkzaam te zijn. Warme voorstanders van de hervormde, luthersche, remonstrantsche en doopsgezinde broederschap ziet men thans door deelneming aan de zelfde maatschappijen en genootschappen zamenwerken, om de stoffelijke en geestelijke belangen van het algemeen te bevorderen en elkander broederlijk de hand bieden, om door in- en

uitwendige zending, het licht en heil van Christus overal te verbreiden 1). Leeraren van verschillende gezindten ziet men over en weder elkanders preekgestoelten beklimmen, elkanders schriften beoefenen, elkanders onderwijs-boeken gebruiken, in vaste gezellige zamenkomsten vriendschappelijk vereenigd. En wat al voorbeelden in onzen tijd van weldadige Christenen en Christinnen, die in hunnen uitersten wil voor hunne eigene

1) Wij kunnen ons niet weerhouden, hier eene schoone proeve, hoe die bijzondere en algemeene liefde zamen kunnen gaan, bij te brengen, welke ons onlangs in het 1ste No. van den laatsten jaargang van het maandschrift *Ernst en Vrede* onder het oog kwam. De Wel Eerw. *Chantepie de la Saussaye*, wiens ingenomenheid met het hervormde kerkgenootschap bekend is, wekt in zijne daar voorkomende „Verdediging van de Ethisch-irenische rigting” meermalen op, om niet alleen voor het heil zijner eigene gemeente, maar ook voor dat der gansche kerk, met mond en pen werkzaam te zijn, en voegt, in eene noot op bl. 27, het volgende daarbij:

„Het is merkwaardig, dat belangstelling in het protestantisme en wetenschappelijke werkzaamheid niet voor eigen kerkgemeenschap alleen, maar voor geheel de kerk, wel niet het minst in ons vaderland bij de leeraars der doopsgezinde gemeente gevonden wordt, zoo zelfs, dat de meeste wetenschappelijke organen, wat de theologie betreft, onder doopsgezinde redactie worden uitgegeven. Ik hoop nu door deze opmerking niet eenige gevoeligheid aan die zijde op te wekken, zoo als mij dit een en andermaal, wel geheel tegen mijne verwachting, overkomen is. Immers ik vermeld een op zich zelf lofw aardig feit, en ik doe het met de bedoeling, om door het goede voorbeeld ook anderen aan te sporen. De leeraren van een kerkgenootschap, dat zich, ondanks genoemde algemeene belangstelling, onderscheidt door bijzondere gehechtheid aan eigen beginsel en eigen kerkvorm, kunnen het den gereformeerde niet euvel duiden, dat hij, geloovende, dat er ook in zijne kerk eene eigenaardige gave ligt, die haar eene eigenaardige roeping oplegt voor de toekomst, wenscht, dat zij kome tot erkenning dier roeping en daarmede tot zelfstandige ontwikkeling en een eigen persoonlijk leven.

gezindte wel de ruimste beschikkingen maken, maar toch ook hunne arme geloofsgenooten in 't algemeen, ja zelfs den Israëliet mildelijk gedachtig zijn. Zoo zijn er dan thans waarlijk velen, die de dwaling, alsof men met iets zoo negatiefs als het woord verdraagzaamheid uitdrukt kon volstaan, verre verwerpende, omtrent alle leden der Christelijke kerk, zoowel als hunne eigene leden den vollen eisch dier liefde trachten te vervullen, welke de Heer ons in het nieuwe gebod heeft aanbevolen. Bij dezulken dan ook geen leedvermaak meer, als zij twist en tweedragt of eenig ander kwaad bij een zustergenootschap zien heerschen; geen wangunst en nijd bij het aanschouwen van wat daar beter is dan bij hen zelve; maar toejuicing en navolging van wat er over en weder prijselijks wordt gezien; maar naijver, om elkaâr op zij en vooruit te streven; maar wederzijdse hulpbetooning en oefening van de gemeenschap der heiligen in elkanders woningen en bedehuizen 1). En waar men zóó jegens elkander gezind is, daar duidt men het in elkaâr ook niet ten kwade, dat ieder de aanlegenheden van die hem kerkelijk het naast bestaan

1) Onder de vele voorbeelden, die onze dagen daarvan opleveren, verheug ik mij ook op dat, 't welk thans door de hervormde en doopsgezinde gemeente in de stad mijner inwoning gegeven wordt, te kunnen wijzen. Toen de laatstgenoemden, in het verleden jaar, besloten hun bedehuis te vernieuwen, werd hun door de eersten het gedeelteklijk gebruik van één hunner kerken met alle bereidwilligheid afgestaan. En dáár ziet men nu, reeds een jaar lang, beide gemeenten, nu eens onder het gehoor van de hervormde evangeliedienaren, dan weder onder den voorgang van den doopsgezinden leeraar, in broederlijke liefde vergaderd.

het meest ter harte neemt; maar gunt elkaâr over en weder de vrijheid, om elk voor zich die maatregelen te nemen, die inrigtingen en schikkingen te maken, welke men tot het welzijn der eigene kerkgemeenschap dienstig en noodig acht. Ja, bedenkende, dat hetgeen zoo tot welzijn van de afzonderlijke deelen strekt, op de gezondheid en den wasdom van het geheele lichaam uitloopt, kan men zich in die bemoeijingen voor het bijzondere zelfs opregt verblijden 1).

1) Bij zulk eene beschouwing ergert men zich dan ook aan geene onderneming als deze *Doopsgezinde lectuur*, zelfs niet toen zij nog onder den vroegeren titel: *Godsdienstige lectuur voor Doopsgezinden* werd uitgegeven. Elke afdeling der christelijke kerk heeft, bij hare met alle Christenen gemeenschappelijke, ook hare bijzondere belangen en behoeften; en wat berispelijks zou er in gelegen zijn, om met het oog op deze, ook in een tijdschrift, zulke mededeelingen en opwekkingen tot haar te brengen, als háár inzonderheid interesseren en dienstig zijn. De redactie drukt door den titel der nieuwe serie: *Doopsgezinde lectuur tot bevordering van Christelijke kennis en godzaligheid* haar zoeken uit, om ook in wijderen kring stichting te bevorderen; maar al had zij zich bij de doopsgezinden bepaald, niemand zou dit in mannen hebben kunnen wraken, die als *D. S. Gorter*, *S. Hoekstra Bz.*, *D. Harting* en anderen, door hunne overige geschriften genoegzaam toonen, dat hun het heil der geheele vaderlandsche kerk ter harte gaat en dat zij allen met hunne gaven willen dienen.

Het zelfde geldt eenigzins de vóór eenige jaren te Amsterdam opgerigte *Doopsgezinde Vereeniging tot Bevordering van Evangelie-verbreding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen*. Zooverre was afscheiden en verdeelen daarbij het doel, dat men, gelijk uit de gedrukte verslagen ook van het Nederlandsche Zendelinggenootschap, duidelijk blijkt, tot die afzonderlijke vereeniging niet is overgegaan, zonder eerst het uiterste beproefd te hebben, om zich aan het algemeene Zendelinggenootschap aan te sluiten. Ook nu blijft men zooveel mogelijk met elkaâr zamenwerken en ontvangen zij, die uit ons

Bestaat er zoo beschouwd noch in de praktijk noch in de theorie van dit beginsel iets met de christelijke liefde strijdigs, ik vind dan ook vrijmoedigheid, ten slotte hier nog een woord van opwekking bij te voegen, *om dit beginsel meer in beoefening te brengen.*

Ik zeg *mêér* in beoefening te brengen. Want, mogen wij Doopsgezinden daarin al niet bij anderen achterstaan, zelfs den naam hebben van hier boven anderen uit te munten, het komt mij voor, en dit deed mij juist deze stoffe ter behandeling kiezen, dat er aan eene ware volledige en ijverige beoefening van dit beginsel ook bij ons nog veel ontbreekt. Of worden er niet ook onder ons gevonden, die, door een valsch begrip van liberaliteit, of door misverstand van de leer der algemeene menschenliefde, Roomsch-katholiek en Protestant, ja, Joden en Christenen geheel gelijk gesteld willen hebben; die, als ze hun zoogenoemd universalisme eens op de keper gade sloegen, zouden bevinden, dat het niets anders is dan indifferentisme, zoodat zij, hoe zij zich ook inbeelden *allen* lief te hebben, wel beschouwd *niemand* regt beminnen; menschen, die, ofschoon ze zich nog Christenen noemen, het slechts in naam zijn, en eigenlijk alle godsdiensten zoo wel als menschen zoo wat op ééne lijn stellen? En daarentegen bij hoe menigeen, die zulk een bestaan afkeurt en zegt hoog te loopen met zijne

midden als Evangelieboden uitgaan, voor een goed deel hunne vorming en opleiding in de kweekschool voor zendingen te Rotterdam. En menigeen onder ons, die, terwijl hij de eigene Vereeniging tot Evangelieverbreiding voorstaat, ook de andere met zijne gaven en gebeden blijft ondersteunen.

kerkgemeenschap, is het ook eigenlijk geene christelijke liefde, die hij voor haar gevoelt, maar slechts, zoo als wij het straks reeds noemden, een zeker zwak of blinde voorkeur, een uitvloeisel van de eigenliefde en niet meer. Geen wonder dan ook, dat hun gevoel van nadere betrekking op hunne eigene broederschap en gemeente zich meestal slechts hierin openbaart, dat zij de eigene leden boven anderen met hunne nering begunstigen, bij voorkeur met hen vriendschappelijk verkeer en huwelijksverbindtenissen aanknoopen, en hunne aalmoezen en andere giften 't liefst aan Doopsgezinden besteden. Welk eene laauwheid en flauwheid ontmoet men vaak bij hen, die zich anders nog al warme voorstanders van hunne Kerkgemeenschap denken, als het de bevordering van hare gewichtigste belangen en instellingen geldt; welk eene geringe belangneming en bekendheid met hetgeen in haar kringt verrigt wordt en voorvalt. — Maar genoeg; in 't oog van sommigen zal ik nu reeds misschien te veel gezegd hebben, en het door mij aanbevolen beginsel zelf schijnen te verzaken, terwijl ik dus ongunstig over velen mijner broederen mij uitlaat. Doch de ware liefde is geen blinde vooringenomenheid, en zoo wel als zij het verkeerde bedekt, ontdekt zij het ook, als het tot verbetering noodig is. Daar is geene Afdeeling in de christelijke kerk, die niet nog in vele opzichten eene hervorming behoeft; maar geene hervorming is daarin mogelijk, als niet eerst het gebrekkige tot eene heldere en levendige bewustheid gekomen is. En — mits het maar niet geschiede op hatelijke wijze en hoogen toon — hij gedraagt zich als een oprecht vriend

van zijne kerkgemeenschap, die, wat haar ontbreekt, voor haar niet ontveinst. De ware liefde tracht het voorwerp harer genegenheid steeds beter te kennen, en zoo behooren wij dan het aangeprezen beginsel ook dus in praktijk te brengen, dat wij niet alleen met dit gebrekige, maar ook met het onze kerkgemeenschap kenmerkende goede en voortreffelijke, en daartoe insgelijks met hare geschiedenis en tegenwoordige gesteldheid zoo veel mogelijk ons bekend maken 1).

Ik herinner mij hier het voorbeeld van een nu, helaas! reeds ontslapen broeder, een eenvoudig landbouwer, die in alles, wat er over en door Doopsgezinden geschreven werd, het levendigst belang stelde, zoodat dit tot zijne meest geliefdkoosde lectuur behoorde, en toen voor eenige jaren het werk „over de Herkomst der Doopsgezinden” in het licht verscheen, hinderde hem de pennestrijd daaruit tusschen broeders ontstaan dermate, dat hij mij, bij een bezoek, zijn innig leedwezen deswegens mededeelende, verklaarde — en hij was de man niet, om onwaarheid te spreken — er 's nachts soms niet van in slaap te kunnen komen.

Zóó trekt men zich, bij ware liefde tot zijne kerkgemeenschap, ook wat in haar bedroevends bestaat of

1) De geschiedkundige Werken en bijdragen van — om geene oudere geschriften te noemen — den Hoogleraar *S. Muller*, van de *HH. St. Blaupot ten Cate*, *J. Boeke*, *A. M. Cramer*, *D. S. Gorter* en anderen, gelijk ook de jaarlijks uitkomende Verslagen van de Algemeene Societeit en de Doopsgezinde Vereeniging tot Evangelieverbreiding bieden ons daartoe ruimschoots gelegenheid aan; en tot bevordering van dit doel wenscht ook dit Tijdschrift mede te werken.

geschiedt aan; maar evenzeer verblijdt men zich dan over 't geen haar tot eer verstrekt en getuigt van ontwikkeling, vooruitgang en bloei. Deze wenscht men dan zóó hartelijk, dat men er ook om bidt, ja, ze aanhoudend en vurig van God begeert. En waar zulk eene hartelijke zucht voor het welzijn der naaste broederschap bestaat, daar voegt men bij het gebed ook ijverige werkzaamheid voor haar. Gaarne en mildelijk draagt men daar van zijne middelen bij, ter ondersteuning van hulpbehoevende gemeenten en leden, en van stichtingen en instellingen, die, zoo als de algemeene en andere provinciale Societeiten en hare Kweekschool, de strekking hebben, om in de behoeften van de predikdienst te voorzien en zoo aller geestelijke welvaart te bevorderen. Ja, daarom, om allen meer en meer tot het ware, hogere leven, dat in Christus is, op te voeren en de gemeente meer en meer aan haar heerlijk ideaal te doen beantwoorden, daarom is het ons, als zoekende het wáár geluk onzer broederen, dan bovenal te doen. Voor zulk een verheven doel offert men niet alleen gaarne een ruim deel zijner middelen, maar wijdt er ook volvaardig zijnen tijd, zijne beste krachten, ja, al zijne gaven en talenten aan toe. Zijne kinderen zelfs heeft men er voor ten beste, en waar men aanleg bij hen bespeurt, daar tracht men ook den lust bij hen op te wekken en de gelegenheid voor hen te openen, dat zij eenmaal als waardige Evangeliedienaren optreden. In den kring, waarin men verkeert, en vooral in het gezin, waartoe men behoort, beijvert men zich dan een goeden geest te kweeken, en daar weder meer die eenvoudigheid van

zedes, die ingetogenheid van gedrag, die spaarzaamheid en weldadigheid tevens, dien stillen en vroomen zin, met één woord al die deugden te doen herleven, waardoor onze Vadersen zelfs hunnen vervolgers vaak eerbied en bewondering afdwongen. Gelijk zijn eigen gezin, zoo zoekt men dan mede de geheele gemeente, waarvan men lidmaat is, eene eere te doen zijn van zijn kerkgenootschap, en, in kerkelijke bediening geplaatst, de daaraan verbondene pligten met alle naauwgezetheid en beleid te vervullen. Beide in eigen gemeente en huisgezin jaagt men naar orde en vrede en eensgezindheid, en tracht zoo in de plaats zijner inwoning onder de bloem der bevolking gerangschikt te kunnen worden. Verre echter is van den echten Doopsgezinde het ijdel bejag naar heerschappij; naar eer en aanzien; zoo hij al invloed poogt te verwerven en zijn invloed laat gelden, 't is alleen om heilige, hoogere oogmerken te bereiken. Zoo sluit hij zich dan ook van zijne medeburgers niet af, gelijk de Vadersen vaak deden en moesten doen, maar leeft waarlijk met hen zamen, ook in gezellige verkeerung. 't Is zijn zoeken, om overal zijn licht te laten schijnen, maar evenzeer om het licht van anderen in zich op te nemen. Verre van den ijdel en waan alsof bij zijne kerkgemeenschap alleen de geest en zin van Christus gevonden wierd, heeft hij, bij een open oog voor de vlekken, die deze nog aankleven, tevens den blik ontsloten voor wat er bij anderen beter is. Zijne zinspreuk is: „alles is het uwe,” en zoo is niet alleen Menno, maar ook Luther en Calvijn de zijne, en tracht hij zijn voordeel te doen met het eigenaardig goede van

elke andere Afdeeling der kerk, de roomsch-katholijke niet uitgesloten. Van de laatste eigent hij zich o. a. het denkbeeld toe, dat er eigenlijk maar ééne algemeene kerk behoort te bestaan En schoon hij nu ook nog niet den tijd daarvoor gekomen acht, zelfs niet dat de verschillende protestantsche genootschappen zich uitwendig vereenigen; schoon hij het daarvoor houdt, dat ook voor zijn eigen kerkgenootschap die tijd der ineensmelting nog niet daar is, toch wenscht hij haar geen langer afzonderlijk bestaan toe, dan totdat hetgeen haar ten goede onderscheidt algemeen erkend en aangenomen is, en ziet ook hij hopende en verlangende naar eene kerk der toekomst uit, waarin allen één zullen zijn.

Lezers! naar welke namen we ons noemen, werken wij, ieder in zijnen kring en naar de mate zijner gaven en krachten, ijverig mede, dat wat alle vrienden van het Godsrijk omtrent die kerk der toekomst schoons en heerlijkzich voorstellen zijne verwezelijking nader kome; en zij het daartoe meer en meer onze leuze: Christus boven allen!

Maart 1858.

P. COOL.

BRIEF BETREFFENDE DEN STAMVADER
DER FAMILIE **VAN GEUNS** HIER TE
LANDE, EN DE NEDERIGHEID DER
OUDE DOOPSGEZINDEN, MET
NAME DER OUDE VLAMIN-
GEN.

Steven Jansz van Goedens (spreek: Geudens of Geuns,) als jongman naar Groningen gekomen, geraakte daar in kennis met *Dieuvertje Roos*, dochter van *Tijs Roos*, en wenschte haar ten huwelijk te vragen. Zijn vader *Jan Stevens* verlangde nu nadere berigten omtrent deze jonge dochter, en had deswege geschreven aan *Jacob Derks Huizinga*, naar het schijnt zijnen schoonbroeder 1). De volgende brief behelst het antwoord daarop.

De familie van *Jan Stevens* te Goedens was van de tijden der Hervorming af, — gelijk uit aantekeningen en een geslachtregister van mijn overgrootvader *Lubbert*

1) De zaak schijnt dus niet tusschen gemeente en gemeente behandeld te zijn, gelijk daarvan een voorbeeld te vinden is bij *ten Cate*, *Gesch. der Doopsgez. in Friesland* bl. 309.

Jansz Kremer, broeder van *Steven Jansz* blijkt, — Doopsgezind geweest. De gemeente aldaar, of eigenlijk te Nieuwstad-Goedens, een vlek in het oosten van Oost-Friesland gelegen, behoorde bepaaldelijk tot de Oude Vlamingen. (Zie *S. Blaupot ten Cate*, *Gesch. der Doopsgez. in Groningen enz.* I bl. 229). Ook *Huizinga* behoorde denkelijk daartoe, en zeker *Tijs Roos* (ald. bl. 191. Noot 1.) 1). Het is bekend, hoezeer dezen vooral op eenvoudigheid in levenswijze en kleeding gesteld waren, en het nog langer bleven dan de overige doopsgezinden. Men kan daar thans laag op vallen. Ik geloof ook, dat wij met regt die beschouwingswijze hebben laten varen. Doch alvorens die „bekrompenheid” al te ligtvaardig uit de hoogte te veroordeelen, zie men eerst uit den volgenden brief, welk eene ernstige hartelijke godsvrucht, en welke gezonde denkbeelden in die tijden onder onze voorvaderen gevonden werden, en met die naauwgezetheid gepaard konden gaan.

Overigens zij hier nog ter loops aangemerkt, dat blijkbaar van de twee genoemde vaders de in de familie *Van Geuns* veelvuldig voorkomende namen *Steven* en *Tijs* of *Matthias* (ook naar ik meen die van *Dieuwertje* of *Debora*) herkomstig zijn, alsmede dat ik het geslachtsregister te Goedens tot voor 1550 kan aanwijzen.

De brief zelf is duidelijk en net geschreven, en nog grootendeels ongeschonden. Op het adres staat:

1) Zij hadden zich onder de Groninger Collegianten gevoegd, doch die blijkbaar eene onderafdeeling der Oude Vlamingen waren (ald. bl. 187 vv.)

Swr. (denkelijk: Swager) Jan Stevens, in Neijstadt
Geuns. p: Amie.

Gron. d. 1 may 1717.

Veel genade, vrede, heijligmakinge en vermeerderinge des H. Geestes, wens ik u waarde en lieve Broeder Jan Stevens benefens UE. Huijsvrouw en Kinderen, van God den Vader, en onsen Heere Jesus Christus, uijt genade Amen.

Uwen welaangenamen van den 27sten April wel ontfangen en u welstand daar uijt verstaan, behalven dat Lubbert neef wat siek was, waarschiuelick op pockies soude uijtvalen — die selve gaan hier ook starck om, en daar starven veel oude en jonge persoenen in, hoop dat het met u zoon ten besten koomen sal dat we u en hem van herten wenschen — voor u toegenegene groetenis en hertelicke wens daar voor dancken wij u hertelik. Die Heere maake ons en UE. waardig om in den Grooten dag ter regterhandt geschikt te worden — 't onderscheijt is zeer groot. L. Broeder laatwe waaken en versigtig zijn de Heere is na bij. Wij gaan na den avent en snellen vast na 't Eijnde. O! dat de Heere ons in zijn werk regt mogt doende vinden. Wat zoudenwe dan gelukkig en vrolik van hier scheijden. En aan gene zijde van de doot een genadigen Richter te verwachten hebben, trouw Betrouw, is de bootschap, en dan sal de Heere trou zijn (dog hij is nooit ontrou en kan hem zelf niet verloogenen.

Verders uijt uwen Brief gezien, dat Tobeias Alberts
D. L. III.

UE. dogter tot een Huijsvrouw verzoekt. 't Quam ons moeijlick voor, want wij nichien nu alle dagen vast te gemoet sagen en na haar verlangden ons dunkt zij behoort het maar zoo lange verschooven hebben, dog nu zoo zijnde versoeke alst niet voort gaat dan ten eersten na pinxteren overkoomt.

Wat nu deze saak van u dogter aangaat, hebbe daarover mijn huijsvrouw en kinderen, ook was broêr J. v. C. daer present, 't zelve ooverwoogen en daarvan gesproken, en quamen daar in Eendragtig overeen, dat hoewel niettegenstaande Tobias neef een man is daar op we niet op hebben te zeggen, maar in veel opsigten ons wel soude toelijcken. Evenwel voor u dogter geen portuir is die haar lijkt, soodat we haar dat noch als vooren (indien 't ons geoorlooft is regt uit te spreken) souden ontraden. De man is voor haar te out, en tegen dat zij een vrouw in Haar beste Kragt wordt, aan 't ofslijten, daartoe te veel met kinderen beswaart, dat dickmaals veel moeite baart, en te meer als moeder en kinderen haast even oud zijn. Nichien zoude daar metterhaast 5 en meer kinderen bij krijgen, soude dan te met een Huijsvol kinderen en een (onleesbaar) met veel rusie hebben, En sig met haar schoone Kapitaal in sulcken slaafsen handel steken, dat alle tijt voor 't wereldse noodig was, en voor om den heere te zoeken en met gemoet en Herte hem te naken zoude weijnig of geen tijt overschieten — als die ander Vr. van Leer daar op komt te volgen, mag men dan overwegen, ons dunkt dat Jacob Tobias, bij uE wel mogt in overwegenge koomen, indien hij sig daar wat na schickte,

daar wij niet vreemt van zijn dat hij doen zal — al soude nchie noch een weijnigge wagten zij is nog jong.

Nog schrijft uE mij waarde Broeder, wegens u soon ten opsigt van Diewertien Roos. Hier is mijn antwoord soo geriet niet om jaa of neen te seggen, als in 't voorgaande — maar dat kan ik seggen en daar mach uE ten vollen in versekert zijn, dat ik uijt al mijn vermogen 't beste van u soon beooge, jaa zoo of hij mijn eijgen is, en ik agt mij te meer hier in verpligt om dat uE hier in onkundig zijt — en daarom met fundament niet wel hardt af, of aan kont raden. Het tegenwoordige kan men zien en daar van benwe niet heel onkundig. Maar hoe 't in gevolg zig te goede of ten quade na u genoegen wilde schicken, wetenwe niet, en daar schijnt het wel voornaamtelik op aan te koomen 't Soude mij van herten liet wezen dat u zoon een Egade bequam daar uE geen genoegen in hadde. UE zijt zeer op de nederigheijt gezet, 't is regt ik meen dat ik het ook ben, en T. Roos zal van hem ook mejnen dat hij 't is, en ik wiet dat hij 't in veel opsigten ook toont, maar waar de nederigheijt waarlick in bestaat, hier soude 't op aankoomen, en ik soude in de presijsheijt van dit of dat, ten opsigt van gewoonte en opvoedinge wat toegevelicker wesen als uE, omdat mij menschen voorkoomen die wel wat in dragt van ons verschillen, egter klaare blijken geven van datse daar weijnig of geen warck van maaken maar een nederig herte hebben. Wederon onmoet ik van die onse die hoewel 't kliet wonder net na de ordere gemaakt is Egter klaare blijken geven soo men uijt het uijtwendige van 't herte oor-

delen kan datse daar veel werk van maken en een hoveerdige herte hebben. Wie is nu nederig die eerst of de Laaste. Sal uE niet met mij toe staan dat het die eerste is.

Om dan weder ter saak te koomen — 't is dan soo ik soudet ten opsigt van die saak met deze dogter durven waagen, indient mijn zoon was hoopende haar soo veere tot nederigheijt te brengen dat ik daarin genoegen nam maar oft u daarom voldoen soude wiet ik niet — 't Koomt mij voor soo veel ik haar kenne, en andere getuigen dit ook van haar die haar beter kennen, dat ze van een taamlieke sagte natuir en Leijdelick is. In kliederen steektse wel jects boven de allernederigste Collegianten ut, maar noch veel meer beneden de swijrgeste waterlantse menisten. Swart goet op 't hooft, of kanten dragtse niet maar een Hullegien met een Langetie (kapje met een kantje) daaraan, coomt doorgaans op 't Colegi met een swarte jack en blouwe schorteldoek, maar in huijs dragtse wel een kleurt jackie, en bonte schorteldoek — de moeder behoeft in nederigheijt die vrinden van uwe gemeente niet te wijcken, de vader, behalven dat hij een pruijkie dragt vermets een kaal hooft heeft, niet op te segen ten opsigt van zijn gewaat. In huijs ist slegt (eenvoudig) en nederig. daar zijn 3 kinder de ouste soon woont toe amsterdam met graafman heeft daar al eenige jaren gewoont en hout hem zeer wel, die jongste is een kleijn bugheltie die noijt denck ik trouwen sal, en dan deze dogter die nu in haar eenentwintigste jaar gaat, zij hebben en taamllick kapitaal 't samen brogt doch denck dat niet heel

veel overwonnen hebben also de vader sig daar niet veel op uijtlegt heeft, maar passeert zijn tijd veel met schrijven lezen en digten en z v. 't Kapital sal niet soo groot wesen om daar om 't hart voort te setten ook niet soo kleijn omt daar om te laten. 't Zijn anders heel suijsnige Luiden in de huijshoudinge. Dit is so ontrent tgene uE daar van kan schrijven, dat uE kont overwegen, 't schijnt mij toe dat u soon daar al wat genegenheit voor heeft. Ik kan ook noch niet veel anwijzen om na te wachten, dat mij beter toelijkt. Soude hem dat anders wel willen raden. Waar mede ofbrekende zijt van mij en mijn huijsvr. gegroetet met den uwen.

UE B. Jacob Derks Huyzinga.

Ik denk, dat velen dezen brief met aandoening, ja met stichting gelezen hebben. Het geeft eenen eigenaardigen indruk, ons zoo geheel als te midden van het leven onzer vrome voorvaderen verplaatst te zien. Daarbij moet het wel een ieder goed aan het hart doen, eenen zoo hartelijken en verlichten Christen te hooren spreken!

Doch ik laat het aan elk over om dit bij zich zelve te gevoelen en te bedenken. — Alleen wilde ik nog een woord daarbij voegen wegens die bepaalde gezetheid op nederigheid in kleeding en levenswijze, die de oude Doopsgezinden kenmerkte.

Die eigenaardigheid ontleende wel haren oorsprong eensdeels uit de meestal nederige afkomst der Doopsgezinden, maar anderdeels, en wel voornamelijk, uit hun hoofdstreven, ja hun beginsel, om zich van de wereld af-

gezonderd te houden, en in eenvoudigheid het Christendom, zoo als zij dat uit de H. Schrift erkenden, te beleven. Intusschen schijnt deze eigenaardige karaktertrek zich eerst langzamerhand ontwikkeld te hebben. In den tijd van *Menno Simons* herinner ik mij niet iets bepaalds daarvan te hebben opgemerkt. De eerste sporen daarvan openbaarden zich, nog in de 16de eeuw, in Friesland, in de ongenoegens tusschen de Vlaamsche vlugtelingen en de Friesche doopsgezinden gerezen (*Brandt Hist. d. Ref. I bl. 405 vv.*). Maar in de 17de eeuw had onder de doopsgezinden het zelfde plaats als in de andere kerkgenootschappen, namelijk, dat zij zich in hunne oorspronkelijke rigting, helaas eenzijdig, ontwikkelden, — de anderen in hunne dogmatiek, zij in hunne levenswijze. Van toen af onderscheidden zij zich bepaaldelijk door hun eenvoudig uiterlijk, en stelden daarin hun kenmerk, en hunne eer en kracht. Dat is zoo gebleven, totdat zij langzamerhand het ongegronde en onhoudbare van die beschouwings- en handelwijze erkenden — waarvan wij in onzen brief eene schoone proeve zien — en haar eindelijk geheel lieten varen. Dat onderscheidende kenmerk is thans zoo goed als geheel verdwenen; alleen enkele nageblevene sporen daarvan laten zich nog hier en daar opmerken — behalve in de weinige Oude Vlamingen te Aalsmeer en Balk, ook elders in sommige zeer eenvoudige kerkgebouwen (vermaningen), en in eene zekere nederigheid, burgerlijkheid, nog bij velen — doch ook dan niet meer als de uitvloeielen eener levendige godsdienstige overtuiging gelijk bij onze voorvaderen.

Hebben nu de latere doopsgezinden — en ook wij — daar wel aan gedaan, met alzoo van de zeden, ja de bepaalde denkwijze onzer vaderen af te wijken? Ik geloof zonder bedenken ja! Voorzeker, wanneer wij de hovaardigheid, ijdelheid en volslagen wereldsgezindheid van velen onder ons met diepe droefheid aanzien, dan zouden wij wel dien vroegeren gestrengen ernst vurig terug wenschen! Maar men meene toch niet, dat dat door eene voorgeschrevene gedwongene eenvoudigheid bereikt kan worden; alle ondervinding leert het tegendeel! Hoe veel vrees, en ook werkelijk gevaar, is er buitendien, dat, waar zoo veel gewigt aan het uiterlijke gehecht wordt, men den eigenlijken geest en eisch des Christendoms meer op den achtergrond zal gaan stellen! Het is eene groote waarheid, dat ootmoed en nederigheid en ook eenvoudigheid altijd voor den Christen noodig blijven, en zich ook in zijn gedrag moeten openbaren. Maar dat geschiede dan op eene natuurlijke, niet gekunstelde wijze: het uiterlijke zij het ondergeschikte, het innerlijke het heerschende, niet omgekeerd. In het N. T. vinden wij ook in 't geheel geene zulke voorschriften omtrent bepaalde vormen (1 Petr. 3, 3. 4. Jak. 2, 2. zijn in 't algemeen tegen ijdelheid en grootschheid gerigt) — zoodat wij die latere overdrijving wel *bekrompenheid* mogen noemen (Een eenvoudige gezonde regel omtrent de kleeding en verdere levensinrigting schijnt mij deze: kleed u overeenkomstig uwen stand, en zóó, dat het niet in het oog valt, noch door overdreven kostbaarheid of zwier, noch door overdreven eenvoudigheid, veelmin slordigheid.).

Nogtans mogen wij wel met zekeren weemoed van die voorvaderlijke eenvoudigheid en gestrengheid als 't ware afscheid nemen. En dit eensdeels wegens de schoone herinneringen die daaraan verbonden zijn, van den vromen ernst waaruit zij eerst voortkwam en waarmede zij langen tijd gepaard ging. En daarom mag ik mijne doopsgezinde broeders en zusters wel ernstig vermanen, dat zij toch vooral niet, ligtvaardig en schandelijk, tot het tegenovergestelde uiterste vervallen, maar veeleer dat goede trachten te bewaren! Maar daar is ook nog een andere grond van weemoed, althans van vrees. Als wij zóó ons langzamerhand geheel van onze voorouders los maken, wat behouden wij dan nog voor band en vastheid? Helaas, velen hebben ook *alles* verloren — zij hebben geene godsdienst meer, voor hun geloof noch leven! — Wij, die geenerlei menschelijk gezag erkennen noch hebben, wij moeten zoo veel te ernstiger en inniger aan Gods Woord vasthouden en van den geest van Christus doordrongen zijn, — of wij hebben niets!

(Overigens zie men nog wegens dit onderwerp *Blau-pot ten Cate*, Gesch. der Doopsgez. in Friesland bl. 172 verv. 240 verv. 307. Idem van Groningen enz. II bl. 146 verv.)

HET HOSPITAAL.

De Heer heeft zich den *Medicijnmeester* genoemd, en op dezen grond vergelijk ik de christelijke kerk bij een *hospitaal*, dat de groote Koning van het heelal heeft opgericht, om zijne kranke onderdanen te genezen. Misschien noemden wij haar beter eene school, en het beste nog eene stichting, waarin de menschen genezen en opgevoed worden; doch het beeld van een hospitaal is thans het meest gepast voor mijn doel.

Waar zullen wij woorden vinden, om de liefde des Konings, in deze stichting openbaar geworden, uit te drukken. Zien wij op de zieken, zij zijn die liefde onwaardig, want zij hebben door eigen schuld en ongehoorzaamheid zich die ziekte op den hals gehaald, en de Koning is ontevreden over hun gedrag, ja! Hij zou onverschillig moeten zijn, zoo Hij niet vertoornd ware over zulk eene weêrspannigheid. Doch zijn toorn is de toorn van een vader over zijn ondeugend kind. Te midden van zijne gramschap blijft Hij de onwaardige onderdanen beminnen, en hunne genezing niet alleen wenschen, maar ook alle middelen daartoe aanwenden. —

Zien wij op die middelen : de Koning heeft zijnen eeniggeboren geliefden Zoon gezonden , om medicijnmeester in zijn hospitaal te zijn , ja , Hem overgegeven aan den schandelijksten dood , opdat zijn sterven het middel van genezing zoude zijn. — Zien wij op den omvang zijner liefde : de Koning sluit niemand , hoe diep ook gevallen , uit , maar wil dat allen genezen worden. Geene ziekte is te zwaar , geen kranke hopeloos ; Hij wil genezing van iedere kwaal , van iederen zieke ; zijne stichting is groot genoeg voor allen. — Zien wij eindelijk op de aanbidding : de Koning wacht niet , dat de kranken zelve komen , maar Hij zendt boden uit door zijn wijd uitgestrekt gebied , en laat de kranken op het vriendelijkst uitnoodigen , ja , Hij trekt ze , en laat geen middel onbeproefd , opdat zij aan zijne uitnoodiging gehoor geven en komen mogen. Waar zouden wij dus woorden vinden , om de grootheid der liefde uit te drukken , welke de oneindige Koning jegens zijne nietige , onwaardige onderdanen in hun ongeluk betoont ?

Hoe zal ik ook de opofferende zorg van den Medicijnmeester beschrijven ? Hij was rijk , en is om onzentwil arm geworden , opdat wij door Hem rijk zouden zijn. Hij heeft de heerlijkheid die Hij bij den Vader bezat verlaten , is mensch geworden , en heeft alle bezwaren van het menschelijke leven verdragen , ja , zich aan het vreeselijkste lijden en den schandelijksten dood onderworpen , en dat alles uit gehoorzaamheid aan zijnen Vader en liefde tot de menschen , opdat Hij hen in hun ongeluk mogt te hulp komen. Door zijne voorschriften met zijn eigen voorbeeld bevestigd , door zijne genadeleer in zij-

nen dood bezegeld, door de verkondiging van het eeuwige leven in zijne opstanding en hemelvaart aan het licht gekomen, heeft hij eene geneeswijze daargesteld, en op grond daarvan is een hospitaal, eene inrigting, eene kerk op aarde gesticht, om die geneeswijze op de arme kranken toe te passen, terwijl Hij zelf van uit den hemel het toezigt houdt over zijne stichting, en met alle magt bekleed hare belangen bestuurt. — Ziet! zoo is alles gereed om de kranke menschen te genezen. Alles noodigt hen uit. Zoo zij komen, dan is hunne behoudenis even zeker, als hun verderf bij onwil, want hunne ziekte is eene krankheid tot den dood.

Doch hoe beantwoorden de menschen nu aan die liefde? — De Medicijnmeester is eerst tot de zijnen gekomen, doch de zijnen hebben hem niet aangenomen. Later, en ook nu nog willen velen niet eens in het hospitaal gaan. Allen zijn zij krank, niet één uitgezonderd, doch sommigen erkennen dit niet en zeggen: wij zijn gezond, en de gezonden hebben den medicijnmeester niet noodig, maar die ziek zijn. Anderen erkennen het wel, doch willen liever hunne krankheid behouden, wijl zij hen zoo heeft overmeesterd, dat zij er zelfs een behagen in hebben ziek te zijn. Doch de meesten zouden wel genezen willen zijn, maar in hunne bijzondere betrekkingen zoeken en vinden zij eene verhandeling, om hetgeen daartoe noodig is te behartigen. De een zegt tot den bode: ik heb eenen akker gekocht en het is noodig, dat ik uitga en hem bezie; ik bid u, houd mij voor verontschuldigd. Een ander heeft vijf jok ossen gekocht, en moet deze noodzakelijk eerst gaan beproe-

ven. Een derde zegt: ik heb eene vrouw getrouwd en daarom kan ik niet komen. De zulken hebben wel het voornemen om later te komen, doch voor het oogenblik hebben zij geen tijd; en zoo zijn er velen, die nimmer tot het hospitaal komen. — Wat moeten wij van dezen vreezen? Wanneer zij, reeds door eigene schuld krank en aan den dood overgegeven, die schuld verdubbelen en zich niet verwaardigen, om gebruik te maken van het eenige middel, door de liefde des konings ter hunner redding aangeboden hoe zouden zij behouden worden, die op zoo groot eene zaligheid geen acht slaan? Op hen is zeker het dreigende woord des Heeren van toepassing: die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden.

Zeer velen hebben evenwel geloovig aan de uitnodiging gehoor gegeven, en het hospitaal was ook bij den onwil van zoo velen toch altijd opgevuld met kranken. Doch hoedanig was het gedrag dier kranken in het hospitaal? — Ik noem het in het algemeen *dwaas*, om geen ander woord te gebruiken. Het is waar, de verkeerdheden komen het meest in het licht, waar de deugd in het duister schuilt, alleen opgemerkt door het alziend oog des Almagtigen. Waar Elia klaagde dat het geheele volk was afgeweken, daar wees God hem nog zeven duizend, die hunne knieën voor Baal niet gebogen hadden. Zoo geloof ik, dat achter de vele verkeerdheden, welke de kerkgeschiedenis ons meldt, nog ten allen tijde veel meer deugden in het verborgen zijn beoefend; en wil ik mijne vaste hoop, ja, vertrouwen uitspreken, dat tegenover de woordvoerders in het hos-

pitaal, die juist door het gerucht dat zij maken de oogen het meest tot zich trekken, het getal van de stillen in den lande, die zich van hunne gebreken vrij houden en voor zich zelve behartigen wat tot hunne eeuwige vrede dient, ook thans nog veel grooter is. Doch wanneer wij zien op hetgeen in het openbaar is geschied, dan biedt ons de geschiedenis der christelijke kerk een droevig tafereel van dwaasheid aan, en wanneer wij van daar ons wenden tot de tegenwoordige voorgangers in het hospitaal des Heeren, dan moeten wij erkennen, dat zij nog niet veel zijn terug gekomen van de dwaasheid hunner vaderen. Als dwaasheid wil ik dus hun gedrag berispen, om ze zoo veel te eerder terug te brengen, want ik verbeeld mij, dat de meeste menschen er veel minder voor vreezen, zich te bezondigen, dan zich belachelijk te maken.

Om die dwaasheid te beschrijven moet ik beginnen met de lezers op de gebrekkigheid van mijn beeld opmerkzaam te maken. Bij een hospitaal denken wij toch als van zelf aan eene militaire tucht, die aan de lijdens bijna geen dwaas of verstandig gedrag toelaat; bij de heerlijke inrigting, die God tot behoud van zondaren op aarde daargesteld heeft, moeten wij evenwel allen dwang wegdenken. In de kerk van Christus heerscht de grootst mogelijke vrijheid. Hare leden of de lijdens in ons hospitaal verkeerden in het geval van dienstboden, wier heer voor eenen tijd is weggereisd naar een vreemd land, hen middelerwijl rijkelijk van al het noodige heeft voorzien, en hen bij zijne wederkomst rekenschap van het gebruik zal afvragen. De medicijn-

meester is niet persoonlijk in zijn hospitaal aanwezig, hij is heengegaan naar den hemel; maar hij heeft in rijken overvloed alle middelen ter genezing achtergelaten en houdt van uit den hoogen slechts het toezigt over zijne stichting. Zoo hebben dan de lijders eene groote mate van vrijheid. Uit zich zelve komen zij tot het hospitaal, zelve kunnen zij daar hunne geneesmiddelen kiezen en over de wijze van gebruik beslissen, ja, de inwendige inrigting van het gebouw heeft Hij zelfs aan hen overgelaten. Met opzet heeft de Heer hun zoo groote vrijheid gelaten, want Hij wist dat Hij met redelijke menschen langs dezen weg het beste tot zijn doel zoude komen.

Doch die vrijheid hebben zij, helaas! misbruikt, om onder elkander te twisten, en dit is de dwaasheid, welke ik hier ten toon wil stellen. In plaats van zich toe te leggen op de genezing van hunne kranke zielen, zijn zij tegen elkander beginnen te kijven over allerhande onderwerpen, driften en hartstogten zijn in het spel gekomen, zij hebben zich zelfs zoo ver laten gevoeren van onderling te vechten, de verbittering is toegenomen, zij konden niet langer in één vertrek zamen zijn, maar hebben hooge scheidsmuren opgetrokken en ieder heeft zijne afdeeling naar eigen zin en smaak zoeken in te rigten. En nog is men niet tevreden. Hier strijdt kerk tegen kerk, daar twist men in den boezem van zijne eigene afdeeling. Het geheele hospitaal is nog vol rumoer en verwarring. — Arme dwazen! begrijpen zij dan niet, dat zij met dat twisten niets vorderen en het noodigste van allen verzuimen.

Ik wil eenige van die twistpunten opgeven.

Een hoofdpunt is de waardigheid van den Medicijnmeester. Men heeft onder de geneesheeren verschillende rangen; daar zijn medicinæ-doctoren, chirurgijns ten platten lande, en daar zijn ook, die, zonder een graad verkregen te hebben, zich toeleggen om hunne lijdende natuurgenooten te helpen. Ziet! zoo twisten de arme zondaren over de waardigheid van hunnen Zaligmaker. Sommigen zeggen: Hij is God; anderen beweren, dat Hij het verhevenste hemelsche Wezen naast den Vader is; anderen meenen Hem slechts voor een gewoon mensch te moeten houden. Het is verre van mij het onverschillig te noemen, hoe wij ons den persoon des Zaligmakers voorstellen. De afkomst van Christus bepaalt den oorsprong des christendoms, en zijne waardigheid oefent zeker aanvankelijk eenen grooten invloed uit op ons geloof. Het ligt toch in den aard der zaak dat een kranke op den klank af meer vertrouwen zal stellen op eenen doctor dan op eenen chirurgijn, en aan dezen zich weder liever zal overgeven dan aan iemand zonder titel. Doch dit blijft over, dat de waardigheid niet geneest. De Heer maakt ons niet zalig door zijn afkomst of naam, maar door zijn werk; en zijne hooge waardigheid moge ons aanvankelijk geloovig tot Hem gevoerd hebben, bij voortduring vestigt ons vertrouwen zich op de ondervinding van zijn werk; gelijk ook in de geneeskunst de beste practici het meeste vertrouwen behouden. Ook kunnen wij als zeker aannemen, dat de Heer veel te ver boven de menschelijke bewegingen der eerezucht verheven is, dan dat hij diegenen zou voortrekken,

welke zijnen naam het hoogst verheffen, en zou weigeren hen te helpen, die in opregte dwaling Hem lager stellen dan Hij wezenlijk is. De Heer blijft de zelfde, hoe de menschen Hem ook noemen. De hoofdzaak is, dat wij op Hem vertrouwen, met hart en ziel ons aan Hem overgeven en Hem getrouw blijven tot in den dood, dat is, dat wij gelooven, want dit is de voorwaarde der genezing. Wanneer dit de hoofdzaak is, dan is het zeker dwaasheid over de waardigheid zóó te twisten. Het moge een voorwerp van ernstig onderzoek en levendige overweging zijn, wij mogen desaangaande van gevoelen verschillen, en vriendschappelijk onze gevoelens tegen over elkander stellen; doch daarover te twisten, den anderen te oordeelen, te haten en uit te sluiten is op zijn minst genomen dwaasheid. De waardigheid moge een onderwerp der wijsbegeerte zijn, maar kan nimmer een voorwerp des geloofs zijn. Wij gelooven in Hem, dien God ons tot eenen Zaligmaker heeft gegeven, niet in zijne waardigheid, en om aanvankelijk in Hem te gelooven, is ook de overtuiging voldoende, dat God Hem heeft gezonden.

Een ander twistpunt is de oorsprong onzer ziekte. Sommigen beweren, dat zij eene erfkwaal is, door de schuld onzer stamouders ontstaan en sedert van geslachte tot geslachte voortgeplant, terwijl anderen beweren, dat wij nagenoeg in de zelfde gesteldheid als zij geboren werden, maar dat ieders ziekte ontstaan is door eigen misbruik en schuld, onder den verleidenden invloed eener bedorvene maatschappij. Zeker is het vraagstuk niet onverschillig. Het eerste gevoelen zal ons de ziekte

als *een ongeluk*, het tweede als *schuld* doen beschouwen. Het eerste zal den invloed hebben, dat wij in klagten over het ongeluk, door zekere noodlottigheid over ons gekomen, lijdelijk uitzien naar vreemde hulp; het tweede ons geweten in beweging brengen en onze eigene krachten doen inspannen, om genezen te worden van de ziekte, die wij ons zelve op den hals hebben gehaald. — Doch veel gewigtiger is de vraag: hoe wij daarvan genezen zullen worden; en het is zeker groote dwaasheid te achten, zich over het eerste zoo te bekommeren, dat men dit laatste bijna vergeet. Wat heeft een kranke toch te vragen naar den oorsprong zijner ziekte; hij heeft slechts te onderzoeken hoe hij daarvan bevrijd zal kunnen worden. Het eerste is slechts de vraag van eene weetgierige wijsbegeerte, het tweede de vraag van het heilbegeerige geloof.

Aan gelijke dwaasheid maakte men zich schuldig door te twisten over den aard der ziekte, of namelijk de mensch door haar eene geheel bedorvene, beweginglooze massa is geworden, of er nog meerdere of mindere gezonde bestanddeelen in hem zijn overgebleven, dan of die gezondheid nog als de grond van zijn wezen en de ziekte als een bijkomend iets is te beschouwen. Zeker is het toch, dat in geen geval iemand zich zelve genezen, en de genezing alleen van Christus kan komen. Het is wel waar, dat deze of gene beschouwing op onze handelwijze wel eenigen invloed uitoefent; doch het is toch even waar, dat, zoo wij door het geloof in Christus slechts genezen worden, het eene vraag van zeer ondergeschikt belang is, of die gezonde staat zich

geheel nieuw in ons ontwikkeld, of hij zich slechts gehecht heeft aan de overgeblevene gezonde bestanddeelen, dan of hij slechts eene ontwikkeling is van ons oorspronkelijk wezen. Het geloof zal toch Gode alleen de eer geven.

Dit gaf weder aanleiding tot de vraag: hoe wij in het hospitaal zijn gekomen; door eigen wil, of door Gods beschikking? — en daarover ontstond eene der hevigste twisten, welke in de christelijke kerk zijn gevoerd. Zij, die den mensch als eene beweginglooze massa beschouwen, moeten aannemen, dat wij ons alleen door Gods wil in het hospitaal bevinden, want een *stok en blok* kunnen toch niets uit zich zelven doen. Zien zij nu evenwel, dat velen daarin niet komen, dan kunnen zij op de vraag: waarom God den eenen in het hospitaal brengt en den anderen niet, geen ander antwoord vinden, dan dat Hij den eenen van eeuwigheid tot de zaligheid uitverkoren en den anderen uitgesloten heeft, en dat wel uit vrije of liever willekeurige genade, want Hij kon dan toch niet op der menschen waarde of onwaarde gezien hebben, daar alle even bedorven en onwaardig zijn. Anderen verheffen tegen deze verschrikkelijke voorstelling hunne stem en beweren, dat Gods beschikking niet willekeurig, maar gemaakt is naar zijne voorkennis van der menschen vrijwillige handelingen. Anderen daarentegen houden weder vast, dat wij niet kunnen spreken van eene beschikking, die door God op een zekeren tijd zou gemaakt zijn, daar voor God geheel geen tijd bestaat, en dat de beschikking, waarvan sprake is, niet opgevat moet worden als eene be-

paling omtrent het lot van bijzondere personen, maar als eene vaststelling van de voorwaarden, waarop alle menschen genezen kunnen worden, waarbij aan een ieder wel de vrijheid blijft, of hij zich wil laten genezen, maar ieder, die genezen wordt, toch naar die vastgestelde voorwaarden genezen wordt. Doch welk een antwoord men ook geeft, geen antwoord moest immer eene zaak des geloofs geworden zijn; de kranken moesten nimmer in den raad des Eeuwigen hebben willen dringen; een zoo duister punt had nimmer tot eene oorzaak van twist en scheuring moeten worden. Dit is toch zeker, dat wij allen in het hospitaal zijn om genezen te worden, en zij, die meenen uit eigen vrije keuze gekomen te zijn, zullen Gode niet minder de eere geven, dan zij die gelooven door zijne onwederstaanbare genade daar gebragt te zijn.

Eindelijk twiste men nog over het geneesmiddel. Wij noemen het christendom in ons beeld eene geneeswijze, een zamenstel van middelen, voorschriften, regelen, bij welker opvolging en gebruik de groote Medicijnmeester onze kranke zielen geneest. Onder de verschillende middelen beschouwen echter allen den kruisdood des Zaligmakers als het geneesmiddel bij uitnemendheid. Doch gelijk allen daarin overeenstemmen, zoo verschillen zij weder omtrent de beteekenis van dien dood. Sommigen beschouwen het sterven van Christus tot vergeving van onze zonden als eene voldoening, anderen als eene verzoening, anderen slechts als een voorbeeld. Doch de hoofdzaak is het geloovig gebruik en niet de kennis van het geneesmiddel, en wij moeten

al weder de dwaasheid der menschen berispen, die zoo vurig over de kennis getwist hebben, dat zij vaak het gebruik vergaten.

Ziet daar, waarde lezers! de hoofdonderwerpen, waarover men in de christelijke kerk getwist en zich op velerhande wijze verhit heeft. Wel begint er nu allengs een betere geest te ontwaken, doch het is nog verre van vrede. Ik noem dat twisten dwaasheid, en om u dit levendiger te doen gevoelen, heb ik het beeld van een hospitaal gebruikt; want geen beeld doet ons levendiger het doel beseffen, waartoe wij leden der christelijke kerk zijn, en wat ons daar het noodigste van allen is. Dat doel, en dat ééne noodige is genezen, zalig te worden, en tegenover dat doel noem ik dat twisten dwaasheid.

De geneesheer en de kranke hebben ieder zijne taak; de eerste om met volkomene kennis voor te schrijven, wat tot genezing dient, de laatste om met volkomen vertrouwen op te volgen en te gebruiken, wat hem voorgeschreven is. De eerste moet dus kennen, de tweede vertrouwen; de eerste aanbieden, de tweede gebruiken. Christus heeft zijne taak in den hemel, wij menschen op aarde; Hij moet weten, wij gelooven; Hij gebieden, wij gehoorzamen; Hij voorgaan, wij volgen. Hij is getrouw in het volbrengen van zijne taak; in geen ding is Hij te kort geschoten en zal Hij te kort schieten. Hij is een volkomen Zaligmaker. — Doch wat moeten wij nu denken van menschen, die, in plaats van hunne taak te vervullen, zich niet alleen mengen in het werk des Meesters en zich inbeelden alles even goed te weten,

maar daarover ook nog onder elkander gaan twisten. Hoedanig zou ons oordeel zijn over kranken, die, in plaats van de geneesmiddelen te gebruiken en te behartigen wat tot hunne genezing dient, onder elkander gaan kijven over hetgeen de geneesheer alleen behoort te weten, en dit zoo ver drijven, dat zij het hospitaal in opstand brengen? Lezers! indien gij eenig gevoel van het betamelijke hebt, onthoudt u dan van deze dwaasheid. Laat aan Christus zijne taak, vervult gij slechts getrouw de uwe.

Doch om te gelooven moeten wij toch weten, zegt gij. Christus wil ons als redelijke menschen zalig maken. Hij vraagt geen blind geloof, maar zoekt ons redelijk te overtuigen van hetgeen tot onze genezing dient. — Ik stem dit geheel toe, lezers! wij moeten weten wat wij gelooven, doch daarin ligt niet opgesloten, dat wij alles moeten weten. Wij moeten weten wat tot onze taak behoort, welke lessen wij opvolgen, welke middelen wij gebruiken moeten; doch daarin ligt niet opgesloten, dat wij ook moeten weten wat tot de taak van Christus behoort, dat de kranke ook de kennis van den geneesheer, dat hij de volkomene kennis moet bezitten van de menschelijke natuur, van den aard en oorzaak van iedere ziekte, van de zamenstelling en kracht der geneesmiddelen. Wij hebben slechts de kennis van den patient en niet van den geneesheer noodig. Wij kunnen en behoeven niet alles te weten. Wij kennen slechts ten deele en wij profeteren ten deele. De verborgene dingen zijn voor den Heere, maar de geopenbaarde voor ons en onze kinderen. Alles, wat wij arme zondaren tot

onze zaligheid te weten noodig hebben, is ons volkomen geopenbaard, en al wat geopenbaard is kunnen wij volkomen begrijpen, gevoelen en weten; doch achter dat geopenbaarde ligt nog zoo veel, dat ons verborgen is, en van wege de beperktheid van ons wezen altijd verborgen moet blijven. Een mensch kon ons daarom niet met genoegzame zekerheid leeren, wat wij tot onze zaligheid te weten noodig hebben; maar daartoe is de Zaligmaker uit eene hoogere wereld tot ons gekomen, opdat Hij eene volkomene kennis van die verborgenheden zoude hebben, en daartoe is Hij mensch geworden, opdat Hij met volkomene gewisheid zoude openbaren, wat de menschen van die verborgenheden kunnen weten en te weten noodig hebben. De kennis van Christus nu is de kennis van den genesheer, welke hij noodig heeft om te genezen; maar het geopenbaarde de kennis van den patient, welke deze behoeft, om geloovig de voorschriften op te volgen en de middelen te gebruiken. Ziet. dit is het veld van ons onderzoek; het geopenbaarde moeten wij kennen; doch het is dwaasheid naar de kennis van Christus te trachten. Voor ons het geopenbaarde, maar de verborgene dingen voor den Heer.

Het verborgene en het geopenbaarde, het terrein van de kennis onzes Zaligmakers, en het gebied waarop wij ons bewegen, zijn echter nu niet zoo scherp afgescheiden, dat wij een punt zouden kunnen aanwijzen, tot waartoe wij alles kunnen weten, en waar ons onderzoek moet ophouden. Er zijn zeker grenzen aan ons kenvermogen; doch waar het weten ophoudt, behoeft het onderzoek nog niet te eindigen. Neen! het onderzoek

eindigt nimmer, ja! het is onmogelijk den geest in zijn denken te beperken. De geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. Doch wij moeten onderscheid maken tusschen hetgeen wij door openbaarmaking weten en hetgeen wij door nadenken gevonden hebben. Wij moeten ons wachten, dat wij, hetgeen de geest in zijne onbeperkte vlugt denkt over de dingen buiten zijne grenzen, zouden gelooven, want het zijn geene geloofswaarheden, dat is geene voorstellingen, van welke wij bij ons zelve volkomen verzekerd kunnen wezen dat zij wezenlijk zoo zijn, en welke wij dus gelooven kunnen; maar wij moeten ze nemen voor hetgeen zij zijn, menschelijke gedachten, filosofemata, vermoedens, gissingen. Zulke onderzoekingen kunnen nu wel in vele opzichten ons geloof verhelderen, versterken en uitbreiden, doch zij kunnen het geloof zelf niet zijn. Wij moeten onderscheid maken tusschen geloof en wijsbegeerte.

De onderwerpen, waarover de menschen zoo getwist hebben, behooren nu hoofdzakelijk tot het wijsgeerige gebied, en deze is de bron en eerste oorzaak van al die ellende, dat zij, hetgeen zij door nadenken meenden gevonden te hebben, zelve geloofden en als geloofswaarheden aan anderen opdrongen. Die anderen kwamen toch in hun denken vaak tot geheel andere uitkomsten en stelden ze met evenveel aandrang en overtuiging daar tegenover. Och, dat de menschen toch geloof en wijsbegeerte, het geopenbaarde en de gevolgtrekkingen uit het geopenbaarde altijd beter onderscheiden hadden! Och, dat zij toch de wijsheid bezeten hadden, om de voortbrengselen van het denken in hunne wezenlijke

waarde te erkennen! Dan zouden zij in eenvoudig geloof zich meer beijverd hebben op hetgeen tot hunne genezing diende, en niet zoo dwaas getwist hebben over vermoedens en gissingen. Doch die wijsheid hebben zij niet bezeten. Een ieder hield zijne wijsbegeerte voor ontwijfelbare waarheid, die door allen moest geloofd worden, en zoo meenden zij in die zelfverblindende eigengerechtigheid tegenover elkander geen duim breed te mogen wijken. Zoo was de christelijke kerk door die dwaasheid nu bijna 16 eeuwen lang het droevig tooneel van twist, partijschap, scheuring, haat, vijandschap en vervolging.

En welk eene onbedenkelijke schade heeft die twist, partijschap, scheuring en vijandschap niet te weeg gebracht. Ons beeld leert dat het doel van het hospitaal is, genezen te worden; doch hoe kan dit doel bereikt worden onder dat onophoudelijk twisten? Voor genezing is een kalm en rustig gemoed immers het eerste vereischte; en zouden wij dan niet kunnen aannemen, dat het doel juist door dat twisten bij velen niet bereikt is? — Ik wil dieper doordringen. De liefde is de genezing van onze kranke zielen. Hoe wij het ook voorstellen, de liefde is het meeste van allen; alles komt daarop neder, de liefde in onze harten aan te kweken en te vermeerderen. Onze krankheid is gebrek aan liefde; de bron van alle zonden is de zelfzucht; en de gezonde staat de volmaaktheid, die ons ten doel is gesteld is: God lief te hebben boven alles, en onze naasten als ons zelve. Hierdoor zoekt nu Christus ons arme kranken te genezen, hiertoe strekken alle lessen die Hij ons geeft, alle geneesmiddelen die Hij ons aan-

biedt, hiertoe strekt bovenal het geneesmiddel bij uitnemendheid, zijn kruisdood voor onze zonden, hiertoe strekt de openbaring van Gods genade en de betoening zijner liefde, om wederkeerige liefde in ons op te wekken en aan te kweken. De zelfzuchtige mensch meent dikwijls alles gewonnen te hebben, indien hem de straf slechts is kwijtgescholden; doch wat baat den kranke de belofte van herstel? Hij moet genezen worden. Wat baat den christen de kwijtschelding van straf op zich zelve? Hij moet een beter mensch worden. Die openbaring van Gods genade is niets anders dan een middel, om de liefde in hem aan te kweken. Het geheele Christendom is om hem te genezen door de liefde. Ziet! dat is ook het doel der Christelijke kerk. Christus had, gelijk de burgerlijke geneesheeren, iederen kranke in zijn eigen huis kunnen genezen; doch Hij achtte het beter een hospitaal op te rigten, om ze gezamenlijk te behandelen. Hij achtte dat zamen-zijn hoogst bevorderlijk voor het aankweken van liefde. Het hospitaal moest zijn als een groot huisgezin, waarvan God de Vader is, en de kranken als de kinderen moesten zijn, met Christus als hun oudste broeder aan het hoofd. Hoe zegenrijk had dat broederlijk zamen-wonen kunnen en moeten zijn, vooral in eene stichting, waar geen militaire dwang, maar vrijheid de grondslag is! Hoe hadden zij elkander kunnen helpen, voor gaan en te regt wijzen! Hoe had dat dagelijksch zamen-zijn en zamen-spreken over de liefde des Vaders, die gelijkheid van toestand, behoefte en doel, vooral dat zamen-deelen en zamen-genieten van de zelfde heilgoederen hen onderling moeten verbinden! Ja! het hospitaal zelf had een der krachtig-

ste hulpmiddelen kunnen en moeten zijn, om de genezende liefde in het hart der zieken aan te kweeken. — Stellen wij nu daar tegenover hoe het ten allen tijde in die heerlijke stichting geweest is en nog is. Zeker is het openbare niet de maatstaf van het geheel; anders ware toch het doel van het hospitaal als mislukt te beschouwen, en ware het beter geweest, ieder kranke in zijn eigen huis te genezen. Zeker heeft de kerk liefde aangekweekt bij velen, bij zeer velen, gelijk wij hopen; doch in het openbaar zien wij tegenovergestelde verschijnselen. De geschiedenis der Christelijke kerk is een droevig tafereel van onophoudelijke verwarring, scheuring, haat en vijandschap. En al die scheuring en vijandschap werd veroorzaakt door het twisten over wijsgeerige onderwerpen. Welk eene onbedenkelijke schade bragt dat twisten dus aan! Scheuring in plaats van gemeenschap, haat in plaats van liefde, verergering in plaats van genezing!

Op deze schade wil ik vooral mijne lezers wijzen, om hen af te keeren van de beschrevene dwaasheid. Zoo het eene stoffelijke en tijdelijke schade ware, zij kon misschien verholpen worden; doch het is eene eeuwige schade onzer zielen. — De tijd is kort. Broeders! ik bid u, laat het onder ons vrede zijn. Laat ons vasthouden aan de practische rigting onzer vaderen, welke de hoofdzaak aangrijpt, en de bijzaken liggen laat. Laat ons de wijsgeerige geschilpunten vriendschappelijk met elkander behandelen; maar boven alles behartigen wat tot genezing van ons zelve en anderen dient. Daarom is het toch ons allen te doen.

D. S. GORTER.

KERKNIEUWS.

NOMINATIEN EN BEROEPEN.

Friesland. OLDEBOORN, (Nieuwe Huis). Ter vervulling van de bestaande vacature is Ds. K. O. Feickens van Medemblik uitgenoodigd, alhier eene predikbeurt waar te nemen. Nadat ZEw. aan dit verzoek had voldaan, is ZEw. tot herder en leeraar dezer gemeente beroepen, welke beroeping ZEw. bereidwillig heeft aangenomen.

OUDE BILDTZIJL. Alhier is, ter voorziening in de bestaande vacature, een vijftal geformeerd, bestaande uit de predikanten H. U. H. Bouman van Noord-Zijpe, A. Kaijser van Rottevalle, L. Noteboom van Ternaard, G. Pol van Ouddorp en K. Schuiling van Oldeboorn. Nadat beide laatstgenoemden voor de nominatie hadden bedankt, is die aangevuld met Ds. K. O. Feickens van Medemblik, en is deze daarop tot leeraar dezer gemeente beroepen. ZEw. gelijktijdig een beroep naar Oldeboorn ontvangen hebbende, heeft dit laatste beroep aangenomen, waarop tot leeraar dezer gemeente is beroepen Ds. L. Nootboom van Ternaard, die dit beroep heeft aangenomen.

SNEEK. Nadat Ds. J. Hartog, Ds. T. Kuiper en Ds. K. R. Pekelharing hadden bedankt, alhier eene predikbeurt te vervullen, is het zestal aangevuld met de predikanten P. W. Feenstra van Dantumawoude, J. Kerbert van Hoorn en J. A. J. Verstege van Westzaan. Nadat de zes daartoe nu uitgenoodigde predikanten alhier eene predikbeurt hadden vervuld, is daaruit, bij meerderheid van stemmen, tot herder en leeraar dezer gemeente beroepen Ds. J. A. J. Verstege, welke deze beroeping bereidwillig heeft aangenomen.

WARGA. Ter vervulling van de steeds bestaande vacature is tot herder en leeraar dezer gemeente beroepen Ds. F. J. Klaasesz van Noordbroek, welke deze beroeping tot onze blijdschap heeft aangenomen.

AFSCHEID.

Friesland. **DRAGTEN.** Ds. H. A. van Gelder, beroepen predikant te Bolsward, nam den 28sten Maart 1858 afscheid van deze gemeente, sprekende volgens Joh. 14, vs. 27.

Noord-Holland. **WESTZAAN** op het Zuid. Ds. J. A. J. Verstege, vertrekkende naar de gemeente van Sneek, nam den 30sten Mei 1858 afscheid van deze gemeente met eene leerrede over 1 Corinthe 13, vs. 13a.

WORMERVEER op het Noord. Ds. G. ten Cate, beroepen zijnde te Dragten, nam den 16den Mei 1858 afscheid van deze gemeente, predikende over Efezen 3, vs. 20 en 21.

INTREDE.

Friesland. **BAARD.** Nadat de in deze gemeente beroepen proponent J. van der Ploeg den 14den Februarij 1858 door zijnen vader F. van der Ploeg aan de gemeente was voorgesteld, naar aanleiding van 1 Cor. 9, vs. 20—23, aanvaardde ZEW. zijn dienstwerk onder ons met eene leerrede over 2 Corinthen 1, vs. 24. Het tractement van ZEW. is verhoogd tot 850 gulden.

BOLSWARD. De alhier beroepen leeraar H. A. van Gelder van Dragten verbond zich den 4den April 1858 aan deze gemeente, predikende over Johannes 20, vs. 19, laatste gedeelte.

DRAGTEN. Onze nieuw benoemde leeraar G. ten Cate van Wormerveer aanvaardde den 30sten Mei 1858 zijn dienstwerk in deze gemeente met eene leerrede over 2 Corinthen 4 vs. 1.

SNEEK. De nieuw benoemde leeraar J. A. J. Verstege van Westzaan op het Zuid verbond zich den 13den Junij 1858 aan deze gemeente, predikende naar aanleiding van 2 Cor. 5, vs. 20.

SURHUISTERVEEN. De tot herder en leeraar in deze gemeente beroepen proponent A. Broos aanvaardde zijn dienstwerk in ons midden den 14den Februarij 1858, naar aanleiding van Handelingen 4, vs. 12.

Overijssel. **GIETHOORN.** Onze nieuw benoemde leeraar, de Proponent W. Jesse, werd den 5den April 1858 des voormiddags bij de gemeente ingeleid door Ds. K. Hovens Gréve van Steenwijk, naar aanleiding van 2 Tim. 4, vs. 2. Des namiddags aanvaardde ZEw. zijn dienstwerk onder ons met eene leerrede over Matth. 23, vs. 8b.

BIJZONDERHEDEN.

Friesland. **WITMARSUM** 1 Febr. De WelEw. Heer B. P. Boonstra, leeraar bij de Doopsgezinde gemeente te Pingjum en Witmarsum, nam gisteren morgen alhier, naar aanleiding van Hand. 20, vs. 31 en 32, afscheid van deze gemeente, om na eene 44jarige evangeliebediening, waarvan hij bijna 30 jaren in deze gemeente werkzaam was, eene welverdiende rust te smaken.

Groningen. **NOORDHORN** 8 Maart 1858. De WelEw. Heer G. Bakker vierde gisteren plegtig gedachtenis van zijne nu volbrachte 40jarige evangeliebediening in de Doopsgezinde gemeente van Noordhorn (voorheen Humsterland). ZEw. predikte bij die gelegenheid over Deuter. 2, vs. 7c. Toen de feestvierende van het spreekgestoelte trad, werd hij door zijnen zoon, den leeraar der Doopsgezinden te Leermens en Loppersum, feestelijk begroet, die ook de thans zeer plegtig gestemde gemeente herinnerde aan den zegen, welken God in zoo ruime mate over gemeente en leeraar heeft uitgestort.

Daarna bragt de kerkeraad , bij monde van den eersten kerkvoogd , zijnen heilwensch aan den jubilaris , en voegde daarbij een kostbaar geschenk in gewerkt zilver , tot blijvend aandenken aan het feest van den dag en aan de opregte genegenheid van kerkeraad en gemeente jegens den leeraar.

Middelburg. Op den 18den October 1857 vierde onze oudste leeraar A. M. Cramer gedachtenis zijner 25jarige evangeliebediening alhier en te Vlissingen. ZEW. sprak bij die gelegenheid over Hebr. 13, vs. 18. Nadat deze voor Leeraar en gemeente gewigtige plegtigheid was afgelopen en de zegen door ZEW. was uitgesproken , zong de gemeente , daartoe door den Kerkeraad uitgenoodigd , haren geliefden leeraar nog toe

Psalm 134, vs. 3, in dezer voege :

Dat 's Heeren zegen op U daal' !
 Zijn gunst uw hart en huis bestraal !
 Wij danken met u , Hem ter eer !
 Looft, Looft dan aller Heeren Heer !

VACANTE PLAATSEN.

Friesland. Hallum, Hindeloopen, Ternaard (eerlang), op het eiland Ameland, Nes, Ballum en Hallum, 2e pred. plaats.

Groningen. Huisinge, Mensingeweer, Noordbroek (eerlang).

Noord-Holland. Broek op Langendijk, Medemblik (eerlang), Westzaan op het Zuid, Wormerveer op het Noord, op het eiland Texel, aan den Hoorn.

Overijssel. Borne.

Buitenland. Gogh.

WIJZE VAN UITGAAF.

Dit tijdschrift verschijnt op onbepaalde tijden in afleveringen van 3 à 5 vel.

Men verbindt zich voor een compleet deel, dat uit 6 afleveringen zal bestaan, en IN GEEN GEVAL hooger komen dan *f* 2,50, elk vel berekend tegen slecht 10 cts. Wat het deel grooter wordt dan 25 vellen druks, wordt gratis afgeleverd. Titels, Couvert enz. voor het deel worden bij de laatste aflevering gevoegd.

Van de beide vorige Jaargangen zijn nog eenige weinige exx. voorhanden.

INHOUD VAN NO. 6.

Is bijzondere liefde tot zijne kerkgemeenschap een christelijk beginsel? (<i>Vervolg en slot.</i>) door <i>P. Cool.</i>	313
Brief betreffende den Stamvader der familie van Geuns hier te lande, en de nederigheid der oude Doopsgezinden, met name der oude Vlamingen, medegedeeld door <i>A. M. Cramer.</i> . . .	327
Het Hospitaal, door <i>D. S. Gorter.</i>	337
Kerknieuws, Berigten enz.	